

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางจริยธรรมกับสภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2550 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความเสียสละ และด้านความประหยัด และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ระหว่างพฤติกรรมทางจริยธรรมแบบสภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะของนักเรียน

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงบรรยาย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล ระหว่างพฤติกรรมทางจริยธรรม กับสภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและมาตรวจวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสุ่มตัวอย่างเจาะจงจาก โรงเรียน 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย โรงเรียนปิ่นสักรอยแยล วิทยาลัย โรงเรียนบุพราชวิทยาลัย และโรงเรียนกาวิละวิทยาลัย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,089 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling)

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการสรุปลักษณะระดับพฤติกรรมทางจริยธรรม สภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะของนักเรียน และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Multiple Regression) เพื่อสร้างตัวแบบ (Model) ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ระหว่างพฤติกรรมทางจริยธรรมกับสภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะของนักเรียน

สรุปผล

จากการศึกษาระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ผลดังนี้

1. พฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวม พฤติกรรมด้านความมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความเสียสละ และด้านความประหยัด นักเรียนมีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมในระดับสูงทุกด้าน

2. เมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมทางจริยธรรมรายด้านสรุปได้ว่า พฤติกรรมด้านความมีวินัยของนักเรียนอยู่ในระดับสูง ซึ่งพฤติกรรมที่บ่งชี้คือ การหยิบของผู้อื่นมาใช้นักเรียนจะขออนุญาตเจ้าของก่อนทุกครั้ง ความตรงต่อเวลาของนักเรียน นักเรียนมีมารยาทในและในห้องสมุด และนักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียนอย่างเคร่งครัด. แต่นักเรียนยังมีพฤติกรรมด้านความมีวินัยที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ได้แก่ การเข้าแถวและเดินแถวให้เป็นระเบียบ ซึ่งนักเรียนมีความมีวินัยอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมทางจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ แสดงว่านักเรียนมีระดับพฤติกรรมความซื่อสัตย์สูง โดยมีตัวบ่งชี้ คือการหยิบของพ่อแม่ที่ได้รับอนุญาตก่อนทุกครั้ง การไม่เอาสิ่งของคนอื่นมาเป็นของตนเองโดยเจตนา และการไม่พูดเท็จต่อบิดามารดาครูอาจารย์ อย่างไรก็ตาม ความซื่อสัตย์ของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจากการลอกการบ้าน นักเรียนยังมีพฤติกรรมลอกการบ้านเพื่อนอยู่

4. ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งนักเรียนมีพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในระดับสูงทุกรายการ แสดงว่านักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พฤติกรรมที่บ่งชี้จริยธรรมด้านนี้คือ นักเรียนเห็นใจและคอยช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา นักเรียนช่วยเหลือเพื่อนๆ ทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนอธิบายบทเรียนและการบ้านที่เพื่อนยังไม่เข้าใจให้เพื่อนฟัง

5. ด้านความเสียสละ แสดงว่านักเรียนส่วนมากมีพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง โดยพิจารณาจาก การที่นักเรียนให้เพื่อนยืมอุปกรณ์การเรียนของตนเมื่อจำเป็น นักเรียนบริจาคเงินช่วยเหลือโครงการต่างๆ และนักเรียนสละสิทธิ์ในส่วนแบ่งของตนให้แก่ผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็น แต่ก็ยังพบว่านักเรียนมีความเสียสละอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องปรับปรุง ซึ่งพฤติกรรมที่บ่งชี้ คือการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การช่วยทำกิจกรรมของส่วนรวม

6. ด้านความประหยัด ซึ่งนักเรียนมีพฤติกรรมด้านความประหยัดสูงทุกรายการ แสดงว่านักเรียนมีความประหยัดในระดับสูง พฤติกรรมที่บ่งชี้ระดับพฤติกรรมในด้านนี้คือ

คือนักเรียนไม่ใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย รู้จักวางแผนการใช้เวลาของตนให้เกิดประโยชน์ รู้จักเก็บออม และรู้จักเก็บรักษาสິงของที่เหลือใช้ให้เกิดประโยชน์

7. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ตามความคิดเห็นของนักเรียนสรุปได้ดังนี้

7.1 ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว นักเรียนคิดว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวตนอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้พิจารณาจากตัวชี้วัดด้านอาชีพของครอบครัวที่เป็นหลักแหล่ง การเงินในครอบครัว และรายได้ไม่แน่นอน

7.2 ด้านการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา นักเรียนคิดว่าครอบครัวมีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาจากการที่บิดามารดาเอาใจใส่ต่อนักเรียน สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีเวลาร่วมกันรับผิดชอบภารกิจร่วมกัน ช่วยเหลือเหลืออกกัน รักใคร่และห่วงใยซึ่งกันและกัน

8. สภาพแวดล้อมทางสังคม พิจารณาจากครู เพื่อน การได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียน และการปฏิบัติตน หลักศาสนาของนักเรียน

8.1 สภาพแวดล้อมทางสังคมของนักเรียน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง เพื่อพิจารณาจากการที่นักเรียนมีครูที่ดี คอยให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ และครูแต่งกายสุภาพเรียบร้อย

8.2 นักเรียนได้รับการอบรมจริยศึกษาในโรงเรียนในระดับปานกลาง

8.3 การปฏิบัติตนตาม หลักศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง

8.4 ในด้านการมีเพื่อนที่ดี นักเรียนมีความคิดเห็นด้านนี้ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาจากการให้ความเป็นกันเองของเพื่อน และการได้รับการยอมรับจากเพื่อน

9. ตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรม โดยรวมและรายด้าน สรุปได้ดังตารางที่ 5.1 (ตัวเลขในตารางแสดงอันดับความสำคัญของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม)

ตารางที่ 5.1 ตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมและรายด้าน

ตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม	ตัวแปรตาม					
	จริยธรรม โดยรวม	ความ มีวินัย	ความ ซื่อสัตย์	ความ เอื้อเฟื้อ	ความ เสียสละ	ความ ประหยัด
1. การได้รับการอบรมด้าน จริยศึกษาในโรงเรียน	1	1	1	1	1	1
2. การมีครูที่ดี	5	-	-	2	2	-
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบ ประชาธิปไตย	2	6	3	3	4	-
4. การมีเพื่อนที่ดี	3	2	2	-	-	2
5. อายุ	7	5	5	-	-	6
6. สถานภาพสมรสของบิดามารดา	4	3	-	5	-	4
7. ผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการเรียน	6	4	-	-	-	3
8. ระดับเศรษฐกิจในครอบครัว	8	-	-	-	-	-
9. การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม จริยธรรม	-	-	4	4	-	-
10. ระดับชั้น	-	-	6	-	-	-
11. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความ คุ้มครองเกินไป	-	-	-	-	3	-
12. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละ ละเลย	-	-	-	-	5	5

ตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมและรายด้านสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวม ตัวแปรที่ส่งผลประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ การได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียน เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด ที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมในครั้งนี้ รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การมีเพื่อนที่ดี สถานภาพสมรสของบิดามารดา การมีครูที่ดี ผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการเรียน อายุของนักเรียน และระดับเศรษฐกิจในครอบครัว สามารถอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมจริยธรรมโดยรวม ได้ร้อยละ 70.4

2. พฤติกรรมด้านความมีวินัย การได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียน เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านความมีวินัย รองลงมาคือ การมีเพื่อนที่ดี สถานภาพสมรสของบิดามารดา ผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการเรียนของนักเรียน อายุ และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ตัวแปรเหล่านี้ร่วมกันอธิบายความแปรผันของพฤติกรรมด้านความมีวินัย ได้ร้อยละ 47.4

3. พฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ แสดงว่าการได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียน เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ รองลงมาคือ การมีเพื่อนที่ดี การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรม อายุของนักเรียน และระดับชั้น ตัวแปรเหล่านี้ร่วมกันอธิบายความแปรผันของพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ ได้ร้อยละ 47.2

4. พฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงว่าการได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียน เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รองลงมาคือ การมีครูที่ดี การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรม และสถานภาพสมรสของบิดามารดา ตัวแปรเหล่านี้ร่วมกันอธิบายความแปรผันของพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้ร้อยละ 84.5

5. พฤติกรรมด้านความเสียสละ แสดงว่าการได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียนเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านความเสียสละ รองลงมาคือ การมีครูที่ดี การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ตัวแปรเหล่านี้ร่วมกันอธิบายความแปรผันของพฤติกรรมด้านความเสียสละ ได้ร้อยละ 58.1

6. พฤติกรรมด้านความประหยัด แสดงว่าการได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียนเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านความประหยัด รองลงมาคือ การมีเพื่อนที่ดี ผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการเรียน สถานภาพสมรสของบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และอายุของนักเรียน ตัวแปรเหล่านี้ร่วมกันอธิบายความแปรผันของพฤติกรรมด้านความประหยัด ได้ร้อยละ 45.5

อภิปรายผล

ผลการวิจัยระดับจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ว่า นักเรียนมีจริยธรรมสูงทุกด้าน ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมที่เห็นว่า เยาวชนควรมีจริยธรรมที่ดีงาม เป็นวัยที่มีช่วงชีวิตอันสำคัญต่อการพัฒนาไปสู่วัยผู้ใหญ่ จำเป็นต้องมีจริยธรรมที่ดีเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ซึ่งในสังคมปัจจุบันเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เติบโตมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนจากเดิม ซึ่งหลายคนเห็นว่าจะส่งผลให้จริยธรรมของคนต่ำลง ดังเช่นการที่บิดามารดาและผู้ปกครองจะต้องดิ้นรนแข่งขันกันทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว โดยการออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น โอกาสที่จะมีเวลาเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานน้อยลง จากสภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางครอบครัวดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนมีความประพฤติคนไม่เหมาะสมกับสภาพภาพของนักเรียน แต่จากผลการวิจัยที่ได้ทำให้เห็นว่านักเรียนยังมีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดี อยู่ในระดับน่าพึงพอใจ ทั้ง ๆ ที่นักเรียนที่ศึกษาในครั้งนี้อยู่ในเขตเมือง ซึ่งมีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมภายนอกอย่างมาก อันเนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ

ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางจริยธรรมกับสภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะของนักเรียน ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน คือ การได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาในโรงเรียน ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการย้ำความเชื่อของสังคม ที่เชื่อว่าการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ที่คนยอมรับจริยธรรมนั้น เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ ทั้งนี้เพราะการศึกษาอบรมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมปรารถนาได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532) ผลการวิจัยนี้ตอกย้ำความสำคัญของการอบรมด้านจริยศึกษาแก่เยาวชน

ตัวแปรต่อไปที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน คือ การมีครูที่ดีเป็นตัวแปรหนึ่งเช่นกันที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน การมีครูที่ดี ตามการรับรู้ของนักเรียน ได้แก่การที่ครูให้ความช่วยเหลือ และครูแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ส่งผลให้นักเรียนมีจริยธรรมที่ดี

ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยของบิดามารดาส่งผลให้นักเรียนมีจริยธรรมที่ดี ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของบราวน์ โรเจอร์ (Brown Rogers :1965) (อ้างในอ้อยทิพย์ ทองดี, 2536) ซึ่งกล่าวว่า การปฏิบัติตนต่อบุตรอย่างยุติธรรม ไม่ตามใจจนเกินไป

ยอมรับในความสามารถ ให้ความร่วมมือแก่บุตรตามโอกาสอันควร ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดีได้

ตัวแปรการมีเพื่อนที่ดี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมทางจริยธรรม อย่างไรก็ตามในการวิจัยนี้พบว่านักเรียนโดยภาพรวมยังคิดว่าเพื่อนส่วนใหญ่มุ่งเน้นการเรียนเพื่อสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับเพื่อน ทำให้นักเรียนประเมินด้านนี้ในระดับน้อย ดังนั้นควรมีการพัฒนาให้นักเรียนเกี่ยวกับเรื่องความเป็นเพื่อน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นเพื่อนที่ดี หรือเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

อายุของนักเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อจริยธรรมของนักเรียนเช่นกัน ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งตรงข้ามกับ เพ็ญญา ประจันปัญญิก (2538) ที่กล่าวไว้ว่า เด็กที่มีอายุมากขึ้น สามารถเรียนรู้มากขึ้น จริยธรรมของเด็กก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นควรมีการศึกษาในประเด็นนี้อีก

สิ่งแวดล้อมทางครอบครัวที่บิดามารดาที่อยู่ร่วมกัน ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดีกว่าการที่บิดามารดาไม่อยู่ร่วมกัน ซึ่งแสดงว่าที่ กรมส่งเสริมส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน เริ่มต้นได้จากครอบครัวที่อบอุ่น นักเรียนได้รับแบบอย่างที่ดีจากบิดามารดา ผู้ปกครอง จะทำให้นักเรียนเกิดความรักและยึดถือเอาแบบอย่าง เช่น สุชา จันทน์เอม (2533) กล่าวว่า บิดามารดาเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่เด็กรักและเชื่อฟัง ดังนั้นถ้าบิดามารดาได้อยู่ร่วมกัน ได้ใช้เวลาของตนในการอบรมขัดเกลานิสัยนักเรียน และให้ความเอ็นดูแก่เด็กอย่างเพียงพอแล้ว นักเรียนจะประพฤติตนในทางที่ดีมากกว่าประพฤติตนในทางที่เสียหาย ในทำนองเดียวกัน บิดามารดาที่ร่วมกันรับภาระค่าใช้จ่ายในการเรียนของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีจริยธรรมที่ดีได้เช่นกัน

นอกจากนี้การวิจัยนี้ยังพบว่า ระดับเศรษฐกิจในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน จากการวิจัยพบว่านักเรียนที่คิดว่าตนเองมีครอบครัวที่ระดับเศรษฐกิจต่ำกว่า มีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงกว่า เหตุผลน่าจะเป็นเพราะครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจดีทำให้เมื่อเด็กมีความต้องการสิ่งใดก็สามารถจัดหาสิ่งต่าง ๆ ตามความต้องการได้ง่าย รวมทั้งสิ่งที่ไม่ดี และอาจไม่ใกล้ชิดกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองเท่ากับเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ทำให้ได้รับการอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมน้อยกว่า และครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่างกันอาจให้คุณค่ากับพฤติกรรมทางจริยธรรมแตกต่างกัน ครอบครัวที่ยากจนมักจะยังรักษาค่านิยม ความเชื่อดั้งเดิมไว้ได้มากกว่าครอบครัวที่มีฐานะสูงกว่า ซึ่งอาจละเลยพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดีบางอย่าง

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมทางจริยธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความเสียสละ และด้านความประหยัด สามารถกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมทุกๆ ด้าน ได้แก่ การได้รับการอบรมจริยศึกษา ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับสูงอย่างเป็นที่น่าพึงพอใจ รองลงมาคือการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางจริยธรรมในแต่ละด้านต่ำ คือ ผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการเรียนของนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมจริยศึกษา การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไปและระดับชั้น แต่ไม่พบว่าระดับเศรษฐกิจในครอบครัวส่งผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมในแต่ละด้าน

ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัทธ ยันตรกร (2543) ซึ่งได้กล่าวว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะมีความรับผิดชอบที่ดี สามารถปฏิบัติตามคำสั่งหรืองานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี แต่อาจจะมีบางส่วนที่นักเรียนขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม เช่น การรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยพบว่ายังมีการทิ้งขยะเรี่ยราด มีการทำลายสมบัติของโรงเรียน ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่เหล่านี้ อาจมีสาเหตุมาจากการขาดการปลูกฝังให้นักเรียนได้รู้จักรักและหวงแหนทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม ประกอบกับการที่นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจปานกลาง ก่อนข้างดี ถึงมีฐานทางเศรษฐกิจดี เป็นต้น

ดังนั้น บ้านหรือครอบครัว จึงเป็นถิ่นสำคัญอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังจริยธรรมที่พึงประสงค์และดีงามให้เกิดขึ้นแก่บุตร และ โรงเรียนก็เป็นแหล่งที่จะช่วยเอื้อในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนให้เป็นที่ไปในทิศทางที่ถูกต้องดีงาม เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามศักยภาพที่แท้จริงของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลการศึกษาครั้งนี้ใช้เป็นข้อเสนอในการส่งเสริมสนับสนุน และจัดกิจกรรมจริยศึกษา ทั้งทางโรงเรียนและทางครอบครัว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังจริยธรรมให้กับนักเรียนได้

1.2 ข้อค้นพบจากการศึกษาที่สำคัญพบว่า การได้รับการอบรมด้านจริยศึกษาของนักเรียนมีความสำคัญต่อนักเรียนเป็นอย่างมากดังนั้นทางโรงเรียนควรนำเสนอเนื้อหาที่ยกย่องคนดีมีจริยธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับนักเรียน ควรมีการสอดแทรกเนื้อหาด้านจริยธรรม เพื่อเป็น

การปลูกฝังบ่มเพาะเมล็ดกล้าทางจริยธรรมให้แตกหน่อออกไปในตัวนักเรียนที่ละเล็กทีละน้อย เพื่อรอวันเติบโตใหญ่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรทางจริยธรรมแก่สังคมไทยต่อไป ครู อาจารย์ จะต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นจริยธรรมเป็นศูนย์กลาง โดยเชื่อมโยงวิชาการต่างๆ นำกระบวนการคิด การปฏิบัติมาใช้เพื่อไปสู่เป้าหมาย นั่นก็คือสังคมแห่งจริยธรรม เพราะเด็กนักเรียนก็คือฟ้าขาวที่เรา จะวาดแต้มแต่งสิ่งที่งดงามเพื่อให้เขาเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้าต่อไป

1.3 สถาบันการศึกษาควรทำเอกสารเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และหาทางส่งเสริม ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองได้รู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และใช้วิธีในการอบรม เลี้ยงดูบุตรหลานของตน ผู้สอนควรจะอบรมสั่งสอนด้วยความรักและให้การสนับสนุน และอาจจัด โครงการเพื่อพัฒนาจริยธรรมขึ้นเป็นพิเศษ นอกจากนั้นสถาบันการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรหาทางส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนรู้จักเลือกคบเพื่อนที่เป็นคนดี และควรจัดสถานที่ พักผ่อนที่ก่อให้เกิดความรู้เพื่อช่วยพัฒนาจิตใจ และพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการพัฒนาพฤติกรรมทาง จริยธรรม

2.2 ควรศึกษาเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนของ โรงเรียนที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ทางจริยธรรมของนักเรียน

2.3 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน

2.4 ควรศึกษายุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาจริยธรรม เช่น ยุทธศาสตร์ การพัฒนาสื่อมวลชนเพื่อส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรม การพัฒนาหลักสูตรการสอนจริยธรรมใน โรงเรียน เป็นต้น

2.5 ควรศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนทุกระดับชั้น เพื่อเปรียบเทียบ กันหรือศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อระดับจริยธรรม